

Στο 5ο Βιβλίο της 'Ιστορίας του 'Ηροδότου, ο Κορίνθιος Σωσικλής, προσπαθώντας να πείσει τους Σπαρτιάτες να μη βοηθήσουν τον ξέφορο τον 'Ιππία να ξαναγίνει τύραννος των 'Αθηνών, διηγείται (ανάμεσα σε πολλά άλλα χρήσιμα και ωφέλιμα) και την Ιστορία της Λάδδας. (Κεφάλαιο 92). Στην Κόρινθο (μās λέει) βασιλεύουν οι Βακχιάδες· απ' τὸ σὸί τους εἶναι κι ἡ περιφρονημένη κουτυλάδδα, πὸυ εἶναι παντρεμένη με τὸν 'Ητιώνα. Κάποιος χρησμός ἔχει δοθεῖ στὸν 'Ητιώνα (τ' ὄνομά του σημαίνει «ἀετόπουλο») πὸς τὸ παιδί πὸυ ἡ Λάδδα θὰ γεννηθεῖ, θὰ πληξεί τὴν τυραννία καὶ θὰ φέρει τὴ δικαιοσύνη. Καὶ στοὺς Βακχιάδες ὅμως ἔγινε γνωστὸς ὁ χρησμός αὐτός, στους ὁποίους ἔχει δοθεῖ προηγουμένως ἄλλος χρησμός «ἀτεκμαρτος» (=ἀνεξηγήτος), πὸς δηλ. κάποιος ἀετός θὰ γεννηθεῖ λιοντάρι, τὸ ὁποῖο «πολλῶν ὑπὸ γούνατα λύσει» (=πολλῶν θὰ κόψει τὰ πόδια). 'Ἔτσι, πολὺ φυσικά, οἱ Βακχιάδες ἀποφασίζουν «τὸν μέλλοντα 'Ητιῶνι γενέσθαι ἄνον διαφθεῖραι» (=τὸ παιδί πὸυ θὰ γεννηθεῖ απ' τὸν 'Ητιώνα νὰ σκοτώσουν).

«Ὡς δὲ ἔτεκε ἡ γυνὴ τάχιστα, πέμπουσι σφέων αὐτῶν (=ἀπὸ τὸς δικούς των) δέκα ἐς τὸν δῆμον, ἐν τῷ κατοικητο 'Ητιῶν (=στὸν ὁποῖο κατοικοῦσε...) ἀποκτείνοντας τὰ παιδία. ἀπικόμενοι (=ἀφικόμενοι) δὲ οὗτοι ἐς τὴν Πέτρην (τὸ χωριὸ δηλ. τοῦ 'Ητιῶνα) καὶ παρελθόντες ἐς τὴν αὐλήν τὴν 'Ητιῶνα, αἴτεον (=ζητοῦσαν νὰ δοῦν) τὸ παιδίον· ἡ δὲ Λάδδα εἰδυῖα τε οὐδὲν τὸν εἶνεκεν ἐκείνοι ὀπικόατο (=μὴν ξέροντας γιὰ ποιὸ σκοπὸ εἶχαν ἐκείνοι καταφθάσει) καὶ δοκέουσα σφραγίσαι φιλοφροσύνης τοῦ πατρὸς εἶνεκεν αἰτέειν (=νομίζοντας πὸς αὐτοί...) φέρουσα ἐνεχείρισε αὐτῶν ἐνί. τοῖσι δὲ ἄρα ἐβεβούλευτο κατ' ὄδον (=αὐτοὶ ὅμως εἶχαν ἀποφασίσει...) τὸν πρῶτον αὐτῶν λαδόντα τὸ παιδίον προσουδία (=νὰ τὸ πετάξει με δύναμη στὸ κατώφλι). ἐπέειτε ὦν (=εἶπε τε οὖν) ἔδωκε φέρουσα ἡ Λάδδα, τὸν λαδόντα τῶν ἀνδρῶν θείῃ τύχῃ προσεγγέλασε τὸ παιδίον, καὶ τὸν φρασθέντα τοῦτο οἰκτὸς τίς ἴσχει ἀποκτείνει (=καὶ αὐτὸν, μόλις ἔνωσε αὐτὸ τὸ γέλιο, τὸν ἐμπόδιζε ὁ οἰκτος...), κατοικτεῖρας δὲ παραδίδοι τῷ δευτέρῳ (=καὶ ἀπὸ λύπησιν...), ὁ δὲ τῷ τρίτῳ. Ὁτῶν δὲ διεξήλθε (τὸ παιδίον δηλ.) διὰ πάντων τῶν δέκα παραδιδόμενον οὐδενὸς βουλομένου διεργάσασθαι (=νὰ διαπράξει τὸ ἔγκλημα). ἀποδόντες ὦν ὀπίσω τῇ τεκούσῃ τὸ παιδίον καὶ ἐξελεθόντες ἕξω ἐστῶτες ἐπὶ τῶν θυρῶν (=θυρῶν) ἀλλήλων ἀπτοντο καταπιεύμενοι (=κατηγοροῦσαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο προσπαθώντας νὰ ξεφορτωθῶν τὴν εὐθύνη), καὶ μάλιστα τοῦ πρῶτου λαδόντος, ὅτι οὐκ ἐποίησε κατὰ τὰ δεδομένα (=εἰπεῖδ'... σύμφωνα με τὴς ἀποφάσεις)».

Δὲ θὰ μās ἀπασχολήσει ἐδῶ ἡ συνέχεια τῆς ἱστορίας αὐτῆς, πὸς σῶθηκε τελικά τὸ παιδί καὶ τί ἔπραξε. Οὔτε θ' ἀσχοληθοῦμε με τὰ τυχόν λαογραφικά ἢ μυθικά στοιχεία τῆς διηγήσεως. Οὔτε τέλος θὰ μιλήσομε γιὰ τὴ δύναμη τοῦ χαμόγελου ἢ τὸ γέλιο ὡς ἀποκλειστικὰ ἀνθρώπινη ἔκφραση· πολὺ ῥαῖα κομμάτια ἔχει γράψει ὁ Ντοστογιέφσκ σχετικά στὴς «Ἀναμνήσεις ἀπ' τὸ σπῖτι τῶν πεθαμένων» καὶ σ' ἄλλα του κείμενα. Θὰ προσέξομε ὅμως τοῦτο, πὸς μόλις οἱ δέκα ἄνδρες καὶ τὸ παιδί βρέθηκαν ἀπέναντι, ξεχάστηκαν (ἔστω γιὰ λίγο) καὶ τὰ προσωπικά συμφέροντα κι ὅλοι οἱ φόβοι καὶ οἱ ἰδιοτέλειες. 'Ἦταν μιὰ στιγμή προσωπικῆς ἐπικοινωνίας· σὲ τέτοιες στιγμὲς παραμερίζονται (ἐκτός ἀπὸ τὰ συμφέροντα) καὶ οἱ διαφορῆς τάξεως καὶ ἐπαγγέλματος καὶ ἡλικίας καὶ οἰκογενεῶν. Γιατὶ ὅλ' αὐτὰ δὲν εἶναι παρά προσωπεῖα πὸυ φορεῖ ὁ ἄνθρωπος ἀσυναίσθητα καὶ παίζει κάποιο ρόλο μες στὸ κοινωνικὸ σύνολο. Στὴς στιγμὲς ὅμως τῆς προσωπικῆς ἐπαφῆς, στὴν ψυχὴ τὴν ἀνθρώπινη κυριαρχοῦν ὅλ' αὐτὰ τὰ συνδέουσα τοῦς ἀνθρώπους κι ὄχι αὐτὰ πὸυ τοῦς χωρίζουν. Τότε στὴ μορφὴ τοῦ ἄλλου βλέπομε τὸν «ἄνθρωπο», αὐτὸν πὸυ δοκιμάζει τοῦς ἴδιους πόνους καὶ πόνους μ' ἐμās, καὶ τὸν νιώθουμε σύντροφο κι ἀδελφὸ. Μόνον στὴν προσωπικὴ ἐπαφὴ ἀνοίγεται χωρὶς ὑστεροβουλία ἢ ψυχὴ στὸν

ἄλλον· γι' αὐτὴ τὴ σχέση χρησιμοποιεῖ ὁ γνωστὸς Ἀμερικανὸς πεζογράφος Ν. Χῶθορν τὴ χαρακτηριστικὴ ἔκφραση «magnetic chain of humanity»: εἶναι ἡ μαγνητικὴ αλυσίδα πὸυ κρατεῖ ἐνωμένους τοῦς ἀνθρώπους. Εἶναι ἡ «ἔγνια συμπάθεια» πὸυ δὲν ἀφίνει (εὐτυχῶς!) τὴ νόση νὰ ὑποτάξει ὀριστικὰ τὸ ἠθικὸ εἶναι τοῦ ἀνθρώπου.

Καλὰ, θὰ πεί ὁ ἀναγνώστης, τὸ νιώθουμε ὅλοι πὸς οἱ πραγματικῆς σχέσεις ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους ξεπερνῶνε αὐτῆς τὴς διαφορῆς. Πὸς ἡ ὑπαρξὴ, καθὼς ἀντιμετωπίζει ὅλες τὴς ὀριακῆς καταστάσεις (τὴν ἀγάπη, τὸν πόνον, τὸ θάνατον, τὴν εὐθύνη τῆς ἐλευθερίας) νιώθει, πῶς καὶ πέρα ἀπὸ ὅλ' αὐτὰ τὰ προσωπεῖα - γιὰ τὰ ὁποῖα μιλήσαμε, τὴν ἀνθρώπινη οὐσία. Σήμερα ὅμως, πὸς ἡ παγκόσμια κοινὴ γνώμη (προσοχή: δὲ μιλάμε γιὰ τὴς κυβερνήσεις τῶν κρατῶν) ἔχει κατανοήσει τὴν ἀνάγκη τῆς συνεργασίας μεταξὺ τῶν λαῶν, πὸυ ὑπάρχουν τόσα ἀνθρωπιστικὰ καὶ διεθνεῖς κινήματα, πὸυ ἔχουμε διεθνεῖς ὀργανισμοὺς με σκοπὸ τὴν ἀλληλοκατανόηση καὶ τὴν συνεργασία τῶν ἀνθρώπων, τί μās χρειάζονται αὐτῆς οἱ ἠθικολογίες; Μὰ ἐδῶ ἀκριδῶς κάνομε τὸ σφάλμα. "Ὅταν στὴν προσωπικὴ ἐπαφὴ με τὸν ἄλλο ὑποκαταστήσομε γενικῆς (καὶ ἀόριστης - ὅσο κι ἂν εἶναι ὑψηλῆς) ἰδέες, εἶναι ὡς νὰ περιορίζομε τὸ εἶναι μας, ὡς νὰ προσπαθοῦμε νὰ πλησιάσομε τὸν ἄλλο (ποῖον «ἄλλο»; στὴ θέση τοῦ «πλησίον» ἔχομε δάλει μιὰν ἔννοια χωρὶς αἷμα) μόνον με τὴ σκέψη. Τότε εἶναι πὸυ προσεχόντως τὸ δάσος, δὲν ἀντιλαμβάνομαστε τὰ δέντρα πὸυ τὸ ἀποτελοῦν· ἐνῶ τὸ πρῶτιστον εἶναι τὸ κάθε συγκεκριμένο δέντρο. «Γκριζα, ἀγαπητὲ φίλε, εἶναι κάθε θεωρία/ καὶ πράσινο τῆς ζωῆς τὸ χρυσὸ κλαδί», ὅπως μās λέει ὁ Γκαίτε. Στὸν καιρὸ μας ἄλλως τε εἶναι τόσο πιστικὴ ἢ δίψα τοῦ διώματος, δηλ. τῆς ζωῆς, πὸς κι ἡ ὑψηλότερη θεωρία νὰ μὴ μπορεῖ νὰ γεμίσει τὴν καρδιά μας.

Ἄν σ' ἄλλους λαοὺς χρειάστηκε ἕνας Κιρκεγκωρντ ἢ ἕνας Γκαίτε γιὰ νὰ τονίσει τὰ πρωτεῖα τῆς ζωῆς πάνω στὴ νόση, τοῦ συγκεκριμένου ἀνθρώπου πάνω στὴν ἀφηρημένη ἔννοια, ὁ «Ἕλληνας βοηθούμενος ἀπ' τὴ φύση γύρω του» καὶ τὸ κλίμα ἔνωσε ἀδελφωμένους μαζί τους· αὐτὴ του ἡ ἐξωστρέφεια κι ἡ φυσιολατρεία (δὲ χρειάζεται, νομίζω, νὰ καταφύγομε σ' ἀρχαία κείμενα ἢ στὰ δημοτικὰ τραγούδια, γιὰ νὰ ζητήσομε ἐκεῖ μαρτυρίες σχετικῆς) τὸν βοηθήσαν ν' ἀντισταθεῖ σ' ὅλες ἐκείνες τὴς ἰδεολογίες πὸυ θυσιάζον τὸν ἀνθρωπὸν στὸ σκοπὸ. Ἄς θυμηθοῦμε μόνον τὴν ἀντίδραση τῆς 'Ιφιγενείας, ὅταν μαθαίνει πὸς πρέπει νὰ γίνει θύμα, γιὰ νὰ ἱκανοποιηθεῖ ἡ θεὰ Ἄρτεμις καὶ ἡ φιλοδοξία τῶν Ἀχαιῶν. Ἡ τὸν κομμὸ τῆς Ἀντιγόνης, ἐνῶ τὴν ὀδηγοῦν στὴν «κατασκαφὴ οἰκισμῶν» κι ὅμως δὲν εἶσι βασικά ἡ ἀνάγκη τῆς τηρήσεως τῶν ἀγράφων καὶ θεῶν νόμων, ἀλλ' ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν ἀδελφὸ πὸυ ὀδηγεῖ τὴν ἡρώιδα στὴν παράτολμη πράξη. Καὶ ὁ Νεοπτόλεμος στὸ «Φιλοκτήτην» ὀπισθοχωρεῖ καὶ στὴ σκέψη ἀκόμη πὸς ὅα πρέπει νὰ προδώσει τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ Φιλοκτῆτη γιὰ τὸ καλὸ τοῦ Ἀχαιϊκοῦ στρατοῦ. Τὴν ἴδια ὀποψη, πὸς ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ, ἡ ὀποιαδήποτε ἀνθρώπινη ζωὴ, εἶναι κατὰ σπουδαιότερο καὶ ἱερώτερο ἀπὸ ὀποιαδήποτε σκοπιμότητα, βρῖσκομε διάχυτη σ' ὅλες τὴς εὐριπίδειες τραγωδίες πὸυ παρουσιάζουν ἀνθρωποθυσίες ('Ιφιγ. Αὐλ., Ἐκαθ., Ἡρακλείδης). Κι ὅλ' αὐτὰ πρὶν ἀπ' τὴν διαμόρφωση ὀποιασδήποτε συστηματικῆς πολιτικῆς φιλοσοφικῆς θεωρίας.

Τὸν ἴδιο ἀνθρωπισμὸν νιώθουμε διάχυτον καὶ στὰ Δημοτικὰ μας τραγούδια· μιὰ τέτοια ὅμως μελέτη θὰ χρειάζεταν καὶ χρόνον πολὺ καὶ ἔκταση πολὺ περισσότερη. Ἄς ἀρκεσθοῦμε στὴ φιλάνθρωπη διάθεση με τὴν ὀποῖα ὁ Ἕλληνας λαὸς μεταχειρίστηκε τοῦς ἀιχμαλώτους Ἰταλοῦς στὸν τελευταῖον πόλεμον ἢ ἂς θυμηθοῦμε πὸς προστάτεψε ἔθραϊκῆς οἰκογένειας στὴν Κατοχή. Κι ἂν ὑπῆρξαν καὶ ἐντιθέτες ἐκδηλώσεις, αὐτὸ δὲν σημαίνει πὸς ὁ λαὸς μας δὲν ἔχει συχνὰ στιγμὲς μιᾶς ὑψηλῆς φρονῆς ἐγγένειας· εἶναι οἱ στιγμὲς πὸυ ξεπερνᾶ τοὺς κάθε ὀφρους φανατισμοὺς καὶ τὴς μισαλλοδοξίας καὶ δίνει σάρκα σ' ἕνα παλιὸ, πολὺ παλιὸ τοῦ ἱδανικοῦ τὴν «ἀνθρωπιδά»; «Ὡς χαρίεν ἔστ' ἀνθρωπος, ὅταν ἀνθρωπος ἦ». ΑΝΤΩΝΗΣ Η. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ